

Вільхова О. Г. Дитяча народна хореографія у діяльності організатора позакласної та позашкільної виховної роботи в УРСР / Оксана Григорівна Вільхова // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Бердянськ, 2016. — С. 43-48.

О. Г. Вільхова

аспірант кафедри початкової і дошкільної освіти
(Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка)

Дитяча народна хореографія у діяльності організатора позакласної та позашкільної виховної роботи в УРСР

Наукові дослідження свідчать, що молодший шкільний вік є важливим періодом формування фізичних та морально-вольових якостей дитини. У цей час відбувається зміцнення здоров'я і загартування особистості, формування правильної постави, ходи, закладається фундамент для подальшого загального розвитку організму. Одним із засобів гармонійного фізичного і морально-естетичного виховання є дитяча народна хореографія.

Виховання молодших школярів засобами народного танцювального мистецтва має свою специфіку, обумовлену анатомо-фізіологічними та психологічними особливостями дітей цього віку, а також тим, що зі вступом до школи першокласники потрапляють у нові соціальні умови, до яких треба звикнути, адаптуватися. З початком навчання значно зростає обсяг інтелектуальної праці, відчутно обмежується рухова активність учнів. При неправильній організації процесу "навчання-відпочинок" згадані зміни у житті дітей можуть негативно впливати на їх розумовий розвиток, призводити до ослаблення організму, порушення постави, зниження фізичної та інтелектуальної працездатності. Могутнім засобом для попередження цих негативних процесів в учнів молодшого шкільного віку є заняття хореографією. На наш погляд, питання позакласної хореографічної діяльності дітей молодшого шкільного віку радянського періоду висвітлені недостатньо, тому обрана нами проблема є надзвичайно **актуальною** на сьогоднішній день.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблеми позаурочної та позашкільної діяльності знайшли своє висвітлення у роботах О. Алексійчук, І. Гришай, А. Бекирової, О. Биковської, Н. Білоусової, А. Возняк, В. Береки, Н. Гурець, О. Матвієнко та ін. Серед хореографів-практиків досліджуваного періоду ми спиралися на праці Л. Бондаренко, А. Тараканової, О. Бердовського, І. Антипової. У своїх роботах згадані автори аналізували функції української хореографії, їх вплив на розвиток особистості дитини, укладали програми та навчально-методичне забезпечення гурткової роботи, описували значення позашкільної мистецької освіти в загальній системі навчання і виховання.

Метою статті є дослідження особливостей введення посади організатора позакласної та позашкільної роботи в загальноосвітні школи УРСР та його вплив на

виховання учнів молодшого шкільного віку засобами народного хореографічного мистецтва.

Як у період незалежної України, так і в УРСР хореографічна діяльність дітей була покликана виконувати наступні функції:

- *соціально-культурну*, що сприяє формуванню творчого потенціалу особистості та підвищує рівень її суспільної активності;
- *освітньо-виховну*;
- *творчо-розвиваючу*, що є засобом творчого самовираження дитини;
- *рекреаційно-розважальну* (зняття втоми і нервового навантаження) [2, с. 23].

У 1958 р. вийшов закон "Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР". У 1959 р вийшли постанови "Про поліпшення роботи позашкільних установ", у 1960 р. — "Про подальший розвиток ініціативи і самодіяльності у Всесоюзній піонерській організації імені В. І. Леніна" [1, с. 6]. Цими документами перед органами народної освіти було поставлено завдання поліпшити керівництво роботою шкільними та позашкільними навчальними закладами, організацію підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів. Саме в кінці 1950-х — на початку 1960-х років розпочалося відчутне посилення впливу позашкільних закладів на навчально-виховний процес загальноосвітньої школи [1, с. 6].

Дослідник А. Б. Возняк виділяє такі етапи формування творчої особистості підлітків в УРСР (на наш погляд, цей поділ поширюється також на учнів молодшого шкільного віку):

а) 1946 -1966 рр — відновлення роботи загальноосвітньої школи у повоєнний період, перші спроби створити базу для формування творчої особистості дитини;

б) 1966 -1991 рр — часткова перебудова загальноосвітньої школи, пов'язана з активною виховною роботою у напрямі формування творчої особистості школярів [3, с. 66].

Значному поліпшенню виховної діяльності учнів сприяло введення посади організатора позакласної та позашкільної виховної роботи у школі (на правах заступника директора). У 1966 р. у школах України працювало понад 7 тис. організаторів. Переважно це були досвідчені педагоги, піонерські та комсомольські працівники, добре обізнані з усією системою позаурочної виховної роботи [4, арк. 10]. Організатор позакласної та позашкільної виховної роботи повинен був бути комуністом по духу, людиною високих моральних якостей, дійсно авторитетним в очах як педагогічного колективу, так і учнів, що зарекомендував себе як гарний учитель та вихователь [9, с. 34]. У його діяльності повинна була гармонійно поєднуватися організаційна, методична та адміністративна функції. Досягти належної організації виховного процесу ця людина могла лише при додержанні певних вимог.

По-перше, потрібно було забезпечити нерозривну єдність усіх складових частин і компонентів комуністичного виховання, насамперед між навчанням і вихованням, змістом і формами роботи, між вихованням як цілеспрямованою педагогічною діяльністю і як процесом становлення та розвитку особистості учня [7, с. 19]. По-друге, організація процесу виховання повинна була передбачати його нерозривний зв'язок з життям, з практичною участю у суспільно-корисній роботі. Виконання цієї вимоги мало на меті забезпечити реальний дієвий вихід процесу виховання за межі школи, наповнення його таким змістом, який відповідав би суспільним потребам виховання радянського періоду. По-третє, кожний запланований захід повинен був мати конкретну виховну мету, передбачати певні наслідки зусиль педагогічного та учнівського колективів. По-четверте, процес виховання вимагав певної системи його організації, яка починалася з чіткого уявлення і визначення структури, співвідношення і взаємозв'язку його окремих осередків [7, с. 19].

Організатором у школі повинен був бути, насамперед, кваліфікований методист, на якого також покладали адміністративну і організаторську функції. Основною метою його діяльності було під керівництвом партійної організації разом із заступником директора школи з навчально-виховної роботи, за допомогою активного сприяння профспілкової та комсомольської вчительських організацій створення системи позакласної та позашкільної виховної діяльності у загальноосвітній школі. Радянська система позакласної виховної роботи мала два основні завдання:

1. Розвивати всі основні види і напрями позаурочної виховної роботи;
2. Залучати до різноманітної позакласної та позашкільної роботи учнів усіх вікових груп з метою максимального задоволення їх індивідуальних інтересів та нахилів [7, с. 21-22].

Важливим завданням організатора було також залучення до активної позаурочної виховної роботи всього педагогічного та учнівського колективів, батьків, громадськості, шефів, координація їх виховних зусиль. Організатор загальноосвітньої школи №16 (м. Львів) Н. І. Подоліна зазначала: "Однією з найголовніших труднощів, на мій погляд, є те, як відібрати зі всього ряду справ найголовнішу, не розсіяти своїх зусиль, не втопитися у дрібних справах..." [6, арк. 80]. Організатор загальноосвітньої школи №87 (м. Львів) Л. І. Козачук наголошувала: "Ми іноді вимірюємо нашу виховну роботу кількістю проведених гучних заходів, кількістю лекцій і бесід, створених клубів, і забуваємо про основне — наслідки проведеної роботи, забуваємо про окремого учня, про індивідуальну роботу з ним..." [6, арк. 95].

Організатор позакласної і позашкільної виховної роботи в УРСР працював за таким планом: [6, арк. 109]

Дата	Рай (міськ) заходи	Робота з класними керівниками, керівниками гуртків, активом учнів	Заходи, що проводяться в школі і мікрорайоні	Відмітки про виконання

В УРСР у процесі позакласної роботи учні молодшого шкільного віку активно займалися народною хореографічною діяльністю. Співвідношення між хлопчиками та дівчатками було неоднаковим. В основному танцювальні гуртки відвідували дівчатка, хлопці брали не таку активну участь у цьому процесі. Завданням організатора був контроль над роботою шкільного танцювального гуртка, підтримання тісного взаємозв'язку з керівником колективу, надання методичної допомоги, проведення концертних виступів, контроль над процесом підвищення кваліфікації педагога-хореографа, залучення більшої кількості дітей до народної хореографічної діяльності, організація спільної роботи школи з позашкільними культурно-освітніми установами, співпраця з батьками.

Працівники кабінету естетичного виховання Міністерства освіти УРСР зазначали, що основним завданням в організації естетичного виховання є створення і впровадження системи заходів художньо-виховного впливу як під час навчального процесу, так і в усій виховній роботі з учнями. Для цього ними було видано "Орієнтовну програму естетичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл". Призначена вона була саме для організаторів позакласної і позашкільної виховної роботи [5, арк. 141]. Особливе місце у цій програмі відводилось вихованню дітей молодшого шкільного віку. Для цього організаторам рекомендувалося приділяти максимум уваги вчителям початкових класів та керівникам гуртків, які відвідують молодші школярі. Закласти правильні основи розуміння прекрасного, прищепити любов до мистецтва — дуже важливо саме у дітей цього вікового періоду [5, арк. 142]. Організатор повинен був так проводити підготовку різних заходів та свят, щоб учні були впевнені у тому, що більша частина заслуг належить їм [5, арк. 143].

Як свідчить практика, діти досить велике задоволення отримують від самої підготовки до заходу, концерту, розучування тієї чи іншої танцювальної композиції, тому це також було могутнім виховним засобом, у результаті якого учні привчалися до самостійної діяльності, удосконалювали свої навички, розвивали творчі здібності [5, арк. 143]. У школах сільської місцевості, звичайно, був не такий великий арсенал виховних засобів народного танцювального мистецтва, тому на організатора покладалася значно більша відповідальність. Він повинен гарно знати батьківський актив школи, і якщо серед них були хореографи, то залучати їх до консультацій, бесід, тренувальної роботи [5, арк. 145].

Аналізуючи олімпіади художньої самодіяльності, яких чимало проводилося в радянській Україні, варто констатувати, що гурткова робота в школах значно розширювалася, удосконалювався рівень кваліфікації керівників гуртків, відбувалося підвищення вимог до підбору репертуару, значно покращувалася виконавська майстерність дітей [5, арк. 144]. Досвід діяльності організаторів показав, що в ряді шкіл України намітилось певне поліпшення всієї позаурочної виховної роботи, більш доцільно почали використовуватися виховні можливості різноманітних культурно-освітніх установ. Водночас варто відмітити і певні недоліки у роботі організатора позакласної і позашкільної виховної роботи:

1. У системі вищої педагогічної освіти спеціальна підготовка організаторів у загальноосвітній школі не здійснювалася. Їх призначали в основному із колишніх комсомольських працівників;

2. Спостерігалася значна плинність кадрів серед цієї категорії педагогічних працівників. Вона була викликана відсутністю системи підвищення професійно-педагогічної кваліфікації, теоретично не відпрацьованими методиками підготовки майбутніх вчителів як до організаторської роботи взагалі, так і до організації виховної роботи зокрема [1, с. 22];
3. Не в усіх школах правильно було визначено місце організатора у навчально-виховному процесі. Так, наприклад, директори деяких шкіл не бачили різниці між діяльністю заступника директора з навчальної роботи та організатора;
4. Непоодинокі випадки, коли після введення посади організатора директори шкіл і їхні заступники самоусувались від керівництва виховною роботою у школі;
5. Відсутність чіткого визначення прав і обов'язків організатора, методичних посібників для цієї категорії працівників [4, арк. 10].

Таким чином, введення посади організатора позакласної і позашкільної виховної роботи в УРСР було важливим кроком до покращення всього виховного процесу і культурно-мистецького зокрема. На думку дослідників В. Є. Береки, А. Б. Возняк, це не принесло досить відчутних позитивних результатів. Причиною стало те, що в основному на цю посаду йшли працювати партійні ідеологічні працівники, спостерігалася висока плинність кадрів тощо. Однак, варто зазначити, що введення посади організатора у процесі виховання дітей засобами народного хореографічного мистецтва зіграло досить позитивну і важливу роль.

Література:

1. Берека В.Є. Соціально-педагогічні основи розвитку позашкільної освіти в Україні (1957-2001) / В.Є.Берека // Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. — К., 2001 — 228 арк
2. Бурля О.А. Формування педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного об'єднання / О.А.Бурля // Дис... канд. пед. наук: 13.00.06. — К., 2004 — 219 арк
3. Возняк А.Б. Формування творчої особистості підлітків у позакласній виховній роботі загальноосвітньої школи (1946-2006) / А.Б.Возняк // Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. — Дрогобич, 2008 — 260 арк
4. Довідки відділу до Ради Міністрів УРСР та ЦК КП України з питань позашкільної роботи // Центральний Державний архів вищих органів влади України (далі ЦДАВОВ) — Ф. 166. — Оп.15. — Спр. 6630. — 50 арк
5. Доповіді і виступи учасників республіканської конференції з питань роботи організаторів позакласної і позашкільної роботи з учнями. Т.1. // ЦДАВОВ — Ф. 166. — Оп.15. — Спр. 6632. — 182 арк.

6. Доповіді і виступи учасників республіканської конференції з питань роботи організаторів позакласної і позашкільної роботи з учнями. Т.2. // ЦДАВОВ — Ф. 166. — Оп.15. — Спр. 6633. — 152 арк.
7. Кобзар Б.С. Позакласна та позашкільна виховна робота / Б.С.Кобзар — К.: "Знання УРСР", 1973. — 50 с.
8. Стенограма республіканської наради з питань діяльності організатора позакласної і позашкільної роботи та виховання культури поведінки і дисципліни школярів (1967 р.) // ЦДАВОВ — Ф. 166. — Оп.15. — Спр. 6146. — 27 арк.
9. Яценко М., Ривес Ю. Організатор, методист, адміністратор? / М. Яценко, Ю. Ривес // Воспитание школьников — 1967 — №3 — С. 34-35

Вільхова Оксана Григорівна. Дитяча народна хореографія у діяльності організатора позакласної та позашкільної виховної роботи в УРСР.

У статті аналізуються особливості введення посади організатора позакласної та позашкільної роботи в загальноосвітніх школах радянської України та його вплив на виховання учнів молодшого шкільного віку засобами народного хореографічного мистецтва.

Ключові слова: хореографічне мистецтво, організатор позакласної та позашкільної роботи, навчально-виховний процес, дитячий танцювальний колектив.

Вильхова Оксана Григорьевна. Детская народная хореография в деятельности организатора внеклассной и внешкольной воспитательной работы в УССР.

В статье анализируются особенности введения должности организатора внеклассной и внешкольной работы в общеобразовательных школах советской Украины и его влияние на воспитание учащихся младшего школьного возраста средствами народного хореографического искусства.

Ключевые слова: хореографическое искусство, организатор внеклассной и внешкольной работы, учебно-воспитательный процесс, детский танцевальный коллектив.

Vilkova Oksana Grigorievna. Children's folk choreography in the activities of the organiser of extra-curricular educational work in the USSR.

The article analyzes the peculiarities of introduction of a post of the organiser of extra-curricular work in the secondary schools of the Soviet Ukraine and its impact on the education of pupils of younger school age by means of traditional choreography.

Keywords: choreography, organizer of extra-curricular work, educational process, children dance.